ПРАВОВА ОСНОВА ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

НАГОРНИЙ П. В. - аспірант І курсу Пенітенціарної Академії України
ORCID: 0009-0002-1310-3570
УДК 343.1
DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.3.63

У статті досліджено систему нормативно-правових актів як засіб відображення правової основи інституту забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Звернуто увагу на те, що належним чином сформована правова основа цієї складової кримінального провадження є основним елементом системи правового регулювання відповідних кримінальних процесуальних відносин, визначає засади та форми здійснення процесуальної діяльності із застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, слугує засобом закріплення їхніх прав і обов'язків, а також визначає процесуальні гарантії дієвості цього інституту.

Зазначено, що за своїм характером правова основа забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження є різноплановою системою нормативно-правових актів кримінального процесуального законодавства та відіграє самостійну роль у формуванні механізму забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Підтримано позицію науковців щодо того, що підзаконні нормативно-правові акти відіграють важливу роль у регулюванні кримінальних процесуальних відносин і реалізації функцій державних органів щодо застосування заходів безпеки до осіб під час кримінального провадження. Здійснено виокремлення засад інституту забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Наголошено, що удосконалення правової основи та належне правове закріплення засад забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є умовою підвищення ефективності захисту прав і свобод особи у кримінальному провадженні та створення умов для належного здійснення правосуддя.

Ключові слова: кримінальне провадження; кримінальне процесуальне законодавство, правове регулювання, засади права, заходи забезпечення безпеки, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Постановка проблеми та актуальність теми дослідження

Кримінальне провадження має здійснюватися на ґрунті загальновизнаних правових засад, та виключно в юридичних формах, закріплених у її законодавстві. Такий підхід є запорукою належного виконання завдань кримінального провадження, зокрема в частині охорони прав, свобод і законних інтересів його учасників. Зазначене стосується як здійснення кримінального провадження загалом, так і окремих його складових, зокрема кримінальної процесуальної діяльності із застосування заходів забезпечення безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Ці заходи спрямовані на захист життя, житла, здоров'я та майна таких осіб від протиправних посягань, а метою їх реалізації є створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя. У зв'язку з цим питання безпеки осіб у кримінальному судочинстві, загальних положень і процесуального порядку застосування відповідних заходів безпеки є предметом наукових досліджень, а подальше опрацювання норм

цього інституту кримінального процесуального права слід розглядати як один із напрямів удосконалення національного кримінального процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематика інституту забезпечення безпеки учасників кримінального провадження була предметом дослідження у працях багатьох вчених та практиків. Так, сутності та процесуальним особливостям цих заходів присвячено праці В. С. Зеленецького, М. В. Куркіна, О. О. Гриньків, А. О. Ляша, процесуальний порядок та особливості їх застосування досліджено в роботах Б. М. Качмаря, В. В. Котової, питання правової регламентації цих заходів досліджував В. В. Бурдоль, а огляд закордонній практики їх застосування міститься у роботах П. В. Серебрянського. У цих та низці інших наукових праць було закладено основи відповідного процесуального засобу, опрацьовано пропозиції щодо його регламентації в нормах кримінального процесуального законодавства та сформульовано рекомендації щодо застосування відповідних заходів безпеки під час кримінального провадження. Водночас питання правової основи цього інституту, її складу та ролі в регулюванні застосування заходів безпеки, а також базових вихідних його положень недостатньо повно висвітлено в наукових дослідженнях. Це зумовлює наявність прогалин у реалізації заходів безпеки та, власне, у забезпеченні безпеки учасників кримінального провадження.

Метою статті є опрацювання характеристики та визначення ролі правової основи забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також формування бачення системи загальних засад здійснення відповідної кримінальної процесуальної діяльності. Досягнення цієї мети зумовлює вирішення таких наукових завдань: визначення ролі правової основи в механізмі правового регулювання; аналіз системи нормативно-правових актів, якими регламентовано інститут забезпечення безпеки особи у кримінальному провадженні; виокремлення системи основних засад застосування заходів безпеки у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу

Методологічною та водночас правовою основою дослідження означеної у статті теми є відповідні положення Конституції України. Науковці зазначають, що Конституція України встановлює концептуальні положення кримінального провадження, закріплює його засади, окреслює пріоритетні групи суспільних відносин, які підлягають правовому захисту й охороні з боку держави [1, с. 16]. Зокрема, ідеться про ст. ст. 8, 9, 19 Конституції України. Роль цих норм полягає у визнанні права пріоритетною цінністю для формування відповідного підґрунтя суспільних відносин, встановлення меж і визначення засобів організації життєдіяльності людини, суспільства та держави, окреслення структури й ролі нормативно-правових актів у закріпленні цього підґрунтя, а також у визначенні значення відповідних актів як правової основи під час регламентації форм, способів і засобів діяльності уповноважених державних органів та їх посадових осіб.

Щодо поняття «правова основа» («нормативно-правова основа»), то відповідне визначення можна зустріти в нормативно-правових актах [2] та науковій літературі [3, с. 174]. Аналіз цього поняття дає підстави констатувати, що правова (нормативно-правова) основа — це система нормативно-правових актів, зокрема Конституції та законів України, у яких відображено правові норми, що визначають підстави, межі повноважень (права та обов'язки) і спосіб поведінки учасників відповідних правових відносин. Це свідчить про значення та функції правової основи для досліджуваної складової кримінального провадження як засобу його регулювання.

У контексті наведеного доцільно звернути увагу на взаємозв'язок таких понять, як «правова норма» та «нормативно-правовий акт» або «законодавство». Слушною є думка, що законодавство є зовнішньою формою вираження права, у нашому випадку — кримінального процесуального права; водночас право впливає на характер і зміст

законодавства, зокрема кримінального процесуального [4, с. 55]. З огляду на це можна дійти висновку про нерозривне поєднання норм кримінального процесуального права та кримінального процесуального законодавства як засобів регулювання кримінальних процесуальних відносин. Поєднання змісту (норм кримінального процесуального права) і форми (кримінального процесуального законодавства) і утворює правову основу кримінального провадження. Стосовно ж досліджуваного нами явища йдеться про правову основу застосування заходів безпеки під час кримінального провадження.

Отже, доходимо висновку, що правова (нормативно-правова) основа забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження — це система нормативно-правових актів кримінального процесуального законодавства, у яких закріплено (виражено) кримінальні процесуальні норми, що визначають підстави, межі повноважень (права й обов'язки) та спосіб поведінки учасників кримінальної процесуальної діяльності (кримінального провадження) під час виникнення, розвитку й припинення правових відносин, пов'язаних із застосуванням заходів забезпечення безпеки. У цьому аспекті зазначена основа є складовою відповідного механізму правового регулювання забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження. Так, як зауважує Б. М. Качмар, до структурних елементів механізму забезпечення права особи на особисту безпеку в кримінальному провадженні доцільно відносити нормативно-правову основу його функціонування [5, с. 15]. Із цією позицією, що відображає значення правової основи для врегулювання відносин із забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження, варто погодитися. Отже, поза правовим закріпленням, або, іншими словами, без нормативного передбачення така діяльність здійснюватися не може. Ба більше, закріплення її правових форм у Конституції та законах України є обов'язковою умовою її здійснення.

Щодо складу правової основи досліджуваного явища, то насамперед слід звернути увагу на ч. 2 другу ст. 1 КПК України, яка визначає склад кримінального процесуального законодавства України. До нього належать відповідні положення Конституції України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Кодекс та інші закони України [6]. Саме такий перелік наводиться в більшості навчальних і наукових праць учених-юристів [1, с. 16], що дає підстави вважати цю позицію найбільш усталеною в науці кримінального процесу. При цьому як додатковий аргумент дослідники посилаються на положення ст. 92 Конституції України.

На цих підставах науковці доходять висновку щодо складу нормативно-правових актів, які мають закріплювати та регулювати кримінальні процесуальні відносини, зокрема й у частині досліджуваного нами явища. Так, В. В. Бурдоль, досліджуючи нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки у кримінальному провадженні та спираючись на зазначені положення Основного Закону України, дійшов висновку, що питання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства мають бути визначені виключно актами кримінального процесуального законодавства [7, с. 55]. М. В. Третьякова також зазначає, що правовою основою захисту працівників суду й правоохоронних органів та їхніх близьких родичів є Конституція України та інші акти законодавства України [8, с. 508].

Водночас, не заперечуючи виваженості такого підходу, що ґрунтується на положеннях ст. ст. 8, 9, 92 Конституції України, доцільно звернутися й до інших позицій. Так, у юридичній практиці та науковій літературі щодо питання складу правової основи кримінального провадження є і дещо відмінний підхід.

Насамперед відмітимо окремі позиції Конституційного Суду України з означеного питання. Зокрема у рішенні від 09.07.1998 № 12-рп/98 цей орган вказав, що термін «законодавство» треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів

України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України [9]. Тож бачимо спробу розширеного тлумачення терміну «законодавство», тобто правової основи тієї чи іншої сфери правового регулювання. У іншому рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 Конституційний Суд України зауважив, що одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [10]. Тобто його позиція відображує широке розуміння засобів впливу (регуляторів) на суспільні відносини.

І тому науковці щодо правової основи кримінального провадження зауважують, що перелік ч. 2 ст. 1 КПК України не може розглядатись як вичерпний та такий, що визначає всю систему джерел кримінального процесуального права. А теза, відповідно до якої єдиним джерелом кримінального процесуального права може бути лише закон, довгий час була своєрідною аксіомою кримінально-процесуальної науки, і якщо сама ідея множинності джерел права раніше категорично заперечувалася, то зараз багато авторів визнають полінормативність кримінально-процесуального регулювання [11, с. 60]. Цей підхід заслуговує на увагу.

Приміром, О. М. Дроздов, досліджуючи джерела кримінально-процесуального права України, дійшов про полінормативність регулювання кримінально-процесуальних відносин [12, с. 19, 187]. Як висновок О. М. Дроздов до джерел кримінально-процесуального права України пропонує віднести норми, які виражені в Конституції, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, законах, рішеннях Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини, постановах Пленуму Верховного Суду України та відомчих нормативних актах [12, с. 19-20, 187]. Такий погляд варто підтримати, адже він більш повно відображує форми закріплення норм права. І на підтримку такого розширеного бачення О. М. Дроздовим наведено ще один аргумент. Він звертає увагу на той факт, у кримінально-процесуальній діяльності формуються і розвиваються не тільки кримінально-процесуальні відносини, але й організаційно-процесуальні відносини, де останні регулюються підзаконними актами, а саме відомчими нормативними актами [12, с. 35]. І варто відзначити, що застосування заходів безпеки під час кримінального провадження пов'язано з виникненням обох вказаних видів правових відносин. Так, Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» базове поняття розкриває як здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів [13]. Тож позиція О. М. Дроздова, а також аналіз змісту відносини, які виникають під час забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, дає підставу для розширеного тлумачення складових правової основи цієї складової кримінального провадження.

Саме тому вважаємо, що формою існування правової основи забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, є нормативно-правові акти. Зміст цієї правової основи досліджуваного різновиду кримінальної процесуальної діяльності становлять відповідні правові норми, у яких знаходять своє відображення підстави, межі повноважень та способи застосування заходів безпеки і які в сукупності утворюють систему нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання відносин із забезпечення безпеки під час кримінального провадження, а саме: Конституція України; чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України; КПК України; закони України; рішення Конституційного Суду України; рішення Європейського Суду з прав людини; висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду; підзаконні нормативно-правові акти.

Вказуючи на функції та важливу роль норм права, зокрема кримінального процесуального права, а також нормативно-правових актів кримінального процесуального законодавства, варто звернути увагу на те, що в юридичній літературі вони поряд із

низкою інших елементів (актів застосування права, актів реалізації прав і обов'язків та способів тощо) відносяться до елементів механізму правового регулювання [14, с. 95]. Отже, зазначені явища як складові такого механізму є його частиною і саме в межах цього механізму, у взаємодії з іншими його елементами, реалізують свій потенціал, що створює передумови для ефективного функціонування механізму правового регулювання.

Також зауважимо на те, що механізм правового регулювання забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, через є його правову основу, створює підґрунтя для впорядкування цих особливих за змістом кримінальних процесуальних відносин. А беручи до уваги зміст поняття «правове регулювання» [14, с. 95], то цей механізм впорядковує відносини пов'язані з застосуванням відповідних заходів безпеки та регулює під їх застосування поведінку учасників цих відносин. Саме завдяки механізму правового регулювання забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження та його елементам відбувається, по-перше, дієвий вплив на відповідні відносини, по-друге, забезпечується їх визначеність та врегулювання підстав виникнення, розвитку та припинення, потретє, створюються умови для виконання заходами безпеки їх функціонального призначення, в четвертих, забезпечується охорона прав і свобод учасників кримінального провадження та створюються необхідні умови для належного відправлення правосуддя.

Тож з можна казати, що роль правової основи забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, – визначення підстав, меж повноважень уповноважених осіб та способу їх здійснення під час застосування вказаних заходів, а отже створення передумов для виконання інститутом забезпечення безпеки свого функціонального призначення під час кримінального провадження.

Дослідивши питання правової основи забезпечення безпеки під час кримінального провадження, зауважимо, що вона має відображувати та транслювати у діяльність з застосування таких заходів певні загальні підходи. Тобто бути заснованою на ґрунті характерних рис, які й визначають самостійність та особливість цього інституту кримінального процесуального права. Мова йде про загальні засади забезпечення безпеки під час кримінального провадження. В основу з'ясування їх характерних рис покладемо аналіз таких понять як понять «засада», «принцип», «принципи (засади) права», «принципи (засади) кримінального процесу (провадження)».

Зокрема в навчальних джерелах з кримінального процесу звертається увага на те, що вченими-юристами поняття «принцип» та «засада» ототожнюються [11, с. 73]. Тож якщо проаналізувати поняття «засада» та споріднене поняття «принцип» у мовознавстві [15, с. 325, 941], то можна зазначити, що засади забезпечення безпеки під час кримінального провадження – це вихідні, базові положення, на яких ґрунтується здійснення кримінальної процесуальної діяльності та основа поведінки відповідних суб'єктів кримінального провадження під час застосування таких заходів безпеки.

Поняття «принципи права» також є одним із важливих понять теорії права [14, с. 66]. З аналізу його визначення можна відмітити, що принципи є загальними відносно будь-яких явищ у правовій сфері та відіграють роль основи правового регулювання, формують базові його властивості. Вони також відображують сутність та визначають спрямованість явищ у правовій сфері.

Щодо змісту поняття «засади (принципи) кримінального процесу (провадження)», то під ним пропонують розуміти закріплені в нормах кримінального процесуального права загальні положення, що відображають домінуючі в державі політико-правові ідеї на природу кримінального процесу, і які визначають сутність і структуру кримінального провадження, спрямовують кримінальну процесуальну діяльність на гарантування прав і свобод людини та досягнення завдань цього провадження [1, с. 19; 11, с. 73]. Така їх характеристика заслуговує на підтримку.

Виходячи з наведених характеристик понять «принцип», «принципи (засади) права», «принципи (засади) кримінального

процесу (провадження)» можемо охарактеризувати і похідне від них поняття «загальні засади забезпечення безпеки під час кримінального провадження». Насамперед відмітимо властивості цих засад: 1) фундаментальний, визначальний характер як основи організації відповідної процесуальної діяльності; 2) ціннісний їх вимір, адже вони відображають базові ідеї щодо призначення цього інституту кримінального процесуального права; 3) нормативний характер як їх відображення у нормах, які регламентують застосування заходів забезпечення безпеки; 4) регулятивна роль у визначенні загальної спрямованості заходів безпеки, меж і способів здійснення діяльності з їх застосування; 5) системоутворююче значення – забезпечують внутрішню узгодженість, взаємозв'язок норм цього інституту кримінального процесуального права, забезпечуючи здатність реалізувати його призначення у кримінальному провадженні.

Під поняттям «засади забезпечення безпеки під час кримінального провадження» пропонуємо розуміти закріплені в нормах кримінального процесуального права та обумовлені сутністю демократичної, соціальної правової держави вихідні, фундаментальні принципи та керівні положення, які відображають сутність і призначення інституту забезпечення безпеки, визначають загальну спрямованість, зміст видів заходів безпеки, межі й способи діяльності уповноважених державних органів та їх посадових осіб, а також встановлюють правила поведінки учасників кримінального провадження з метою забезпечення захисту життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань і досягнення завдань кримінального провадження шляхом створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя.

Щодо виділення системи таких засад, то у фаховій літературі мали місце відповідні пропозиції. Так, найбільш повно це питання було розроблено у дисертаційному дослідження Б.М. Качмаря «Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (кримінальний процесуальний аспект)». Він виокремив такі засади (принципи) забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: принцип нормативного закріплення (законодавче закріплення підстав та процесуального порядку забезпечення безпеки осіб); принцип універсальності (гарантування застосування заходів безпеки щодо всіх суб'єктів кримінального процесу, а також їх близьких); принцип конфіденційності (обмеження розповсюдження відомостей відносно особи, щодо якої застосовуються заходи безпеки); принцип публічності зобов'язує компетентні органи за наявності до того підстав вжити заходів забезпечення безпеки особи у кримінальному судочинстві); принцип диспозитивності (вказує на необмежений спектр заходів, спрямованих на забезпечення безпеки особи в кримінальному процесі); принцип індивідуалізації (закріплює окремий підхід до визначення заходів безпеки); принцип спеціалізації (передбачає існування спеціальних організацій, які уповноважені допомагати учасникам кримінального провадження у подоланні психологічного стресу тощо); принцип координації (узгодження діяльності органів та осіб, які здійснюють діяльність у сфері захисту суб'єктів кримінального судочинства); принцип міжнародного співробітництва (створення умов для співпраці держав у питанні безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні) [5, с. 15]. Варто позитивно оцінити наведену Б.М. Качмарем систему засад (принципів) забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Зокрема це стосується самого підходу до виділення таких засад, опрацювання їх системи та розкриття змісту вказаних засад (принципів).

Поряд з цим у позиції автора є деякі дискусійні моменти. Так, щодо принципу диспозитивності, то за назвою він утворює синонімію з однойменною засадою кримінального провадження (ст. 26 КПК України), де таке становище з точки зору формування понятійного апарату є недоречним. Щодо існування спеціальних організацій, які уповноважені допомагати учасникам кримінального провадження у подоланні психологічного стресу тощо (принцип спеціалізації) [5, с. 15]. То дійсно у практиці багатьох країнах учасникам кримінального прова-

дження надається не тільки правовий та фізичний захист, але і психологічна, економічна, соціальна підтримки, на що вказують науковці [16, с. 195] та що знаходить своє відображення в міжнародних актах (наприклад, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам (R(97)13 щодо залякування свідків і прав сторони захисту, Rec(2005)9 щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям тощо). Однак вважаємо за доцільне характеризувати цю засаду як принцип комплексного характеру заходів безпеки. Нарешті Б.М. Качмар виділяє як засаду – принцип міжнародного співробітництва. Але вважаємо, що цей аспект цілком може бути охоплений координацією між уповноваженими суб'єктами такої діяльності як на національному, так і міждержавному рівні.

Тож спробуємо навести власне бачення системи загальні засади забезпечення безпеки під час кримінального провадження. Зокрема врахуємо напрацювання Б.М. Качмаря, погляд якого в цілому підтримуємо. Врахуємо і зміст засад кримінального провадження, частиною якого є кримінальна процесуальна діяльність з забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Також як підґрунтя для виявлення таких засад проаналізуємо Закони України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»), а також окремі міжнародно-правові акти.

Як результат аналізу вбачаємо таку систему загальних засад забезпечення безпеки під час кримінального провадження: 1. законність їх застосування, де вся діяльність із забезпечення безпеки особи у кримінальному провадженні здійснюється в межах і на підставах, встановлених Конституцією і законами України; 2. визначеності (персоналізації) суб'єкта захисту, що передбачає, що такі заходи застосовуються до конкретних осіб-учасників кримінального провадження, перелік яких визначається у законі; 3. комплексності застосування заходів забезпечення безпеки, що зобов'язує уповноважені органи забезпечити безпеку шляхом застосування усього комплексу таких дій; 4. гарантування прав і свобод осіб, до яких застосовуються заходи забезпечення безпеки, що передбачає як покладання на таких осіб обов'язків, так і наділення їх правами, а уповноважені органи зобов'язані їх гарантувати; 5. координації органів при забезпеченні безпеки особи у кримінальному провадженні; 6. конфіденційність та нерозголошення відомостей про осіб, до яких застосовані заходи забезпечення безпеки; 7. відповідальності держави та її органів за незабезпечення безпеки та невжиття заходів безпеки, що є відображенням є ч. 2 ст. 3 Конституції України. Вважаємо, що ця система загальних засад забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження у поєднанні із засадами кримінального провадження створює ефективну основу для функціонування вказаного інституту кримінального процесуального права.

Висновки

Діяльність із забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження ґрунтується на відповідній системі її загальних засад і здійснюється відповідно до правової основи.

Правова основа забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження постає як система нормативно-правових актів національного законодавства, що містять правові норми, якими регламентовано відповідну кримінальну процесуальну діяльність. За своїм функціональним призначенням, будучи елементом механізму правового регулювання відповідних відносин, ця основа забезпечує: правову й організаційну визначеність застосування заходів безпеки; захист конкретних учасників кримінального судочинства; баланс між вимогами безпеки та правами людини; координацію дій державних органів тощо.

Загальні засади забезпечення безпеки особи під час кримінального провадження відображають особливості та функціональне призначення цього інституту. Вони слугують засобом гарантування прав і свобод особи у кримінальному судочинстві під час застосування відповідних заходів безпеки, а також є умовою забезпечення права на справедливий судовий розгляд.

Перспективними напрямами наукових досліджень у межах зазначеної проблематики є всебічність нормативно-правового регулювання процесуального порядку застосування заходів забезпечення безпеки особи, зокрема прав і обов'язків учасників такої діяльності, а також повнота закріплення норм цього інституту й належне дотримання загальних засад забезпечення безпеки уповноваженими органами та їх посадовими особами. Опрацювання цих питань є запорукою ефективного виконання завдань кримінального провадження та засобом створення умов для належного відправлення правосуддя.

Література

1. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. / авт. кол. ; за заг. ред. д.ю.н., доц. Т. Г. Фоміної. Х., 2021. 300 с.

2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України; Концепція від 22.07.1998 № 810/98.URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98 (дата звернення: 07.08.2025).

3. Мельниченко Б. Правова основа організації та діяльності органів публічного управління в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 174–177.

4. Кримінальний процес: підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ:, «ЦУЛ», 2022. 780 с.

5. Качмар Б. М. Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (кримінальний процесуальний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 2017. 20 с.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон, кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 07.08.2025).

7. Бурдоль, В. Нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2024. № 2. С. 53–64. DOI:https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.2.07.

8. Третьякова М. В. Правові основи забезпечення безпеки суб'єктів, що ведуть кримінальний процес. *Форум права*. 2010. № 2.С. 508–512.. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10tmvvkp.pdf (дата звернення: 07.08.2025).

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») від 09.07.1998 № 12-рп/98. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98#Text (дата звернення: 07.08.2025).

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2.11.2004 № 15-рп/2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text (дата звернення 08.08.2025)

11. Кримінальний процес : навч. посібник / Ю.П. Аленін, Л.І. Аркуша [та ін.] ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2020. 582 с.

12. Дроздов О. М. Джерела кримінально-процесуального права України : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 2004. 235 с.

13. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.2093 № 3782-XII (зі змін. та доповн.). Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*, 1994, № 11, ст. 51.

14. Загальна теорія права : підручник, за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.VIII, 1728 с.

16. Серебрянський П. В. Порівняльно-аналітична характеристика правового регулювання застосування заходів безпеки до

учасників кримінального процесу (зарубіжний досвід формування правової доктрини). *Право і суспільство*. 2016. № 3(1). С. 193–198.

Nahornyi Petro,
Postgraduate student of Penitentiary Academy of Ukraine
ORCID : 0009-0002-1310-3570

LEGAL BASIS AND GENERAL PRINCIPLES OF ENSURING SECURITY DURING CRIMINAL PROCEEDINGS

The article examines the system of regulatory legal acts as a means of reflecting the legal basis of the institution of ensuring the safety of participants in criminal proceedings. Attention is drawn to the fact that a properly formed legal basis for this component of criminal proceedings is the main element of the system of legal regulation of the relevant criminal procedural relations, determines the principles and forms of carrying out procedural activities for the application of measures to ensure the safety of participants in criminal proceedings, serves as a means of consolidating their rights and obligations, and also determines procedural guarantees of the effectiveness of this institution. It is noted that by its nature the legal basis for ensuring the safety of a person during criminal proceedings is a diverse system of regulatory legal acts of criminal procedural legislation and plays an independent role in forming the mechanism for ensuring the safety of participants in criminal proceedings. The position of scientists is supported that subordinate regulatory legal acts play an important role in regulating criminal procedural relations and implementing the functions of state bodies regarding the application of security measures to persons during criminal proceedings. The principles of the institution of ensuring the safety of participants in criminal proceedings have been identified.

It has been emphasized that improving the legal framework and properly enshrining the principles of ensuring the safety of participants in criminal proceedings is a condition for increasing the effectiveness of protecting the rights and freedoms of individuals in criminal proceedings and creating conditions for the proper administration of justice.

Keywords: *criminal proceedings; criminal procedural legislation, legal regulation, principles of law, security measures, ensuring the security of participants in criminal proceedings.*